

Inventering av häckande fåglar i Askö-Tidöområdet 1992-1993

Thomas Pettersson

Askövikens naturreservat inventerades med avseende på häckande fåglar under åren 1985-91 (Th. Pettersson, i arbetsmanus). Huvudsyftet var att kunna följa fågelfaunans respons på insatta restaurerings- och skötselåtgärder efter reservatbildningen 1985. Den använda inventeringsmetoden var en modifierad form av revirkarteringsmetoden som skulle ge information om valda arters absoluta antal och revinens geografiska belägenhet. Detta projekt genomfördes planenligt med årliga taxeringar 1985-91. Projektet avbröts således 1991 i denna form och ersattes av ett annat som inleddes 1992 och uppföljdes 1993. Skälen till detta är i huvudsak två. Dels förändrades undersökningsområdet, som utgjordes av Askövikens naturreservat så som det avgränsades 1985, genom att en del av reservatet upphävdes och kompletterades med ett nytt, nämligen Tidö naturreservat. I samband med detta utökades strandängin inom Tidös markinnehav genom att en invallning revs och därigenom försvärades möjligheterna att hålla inventeringsstandarderna, som är viktig för jämförelsemöjligheterna, i denna del av området. Samtidigt uppkom ett skyddade områdena. Ett viktigt skäl till beslutet om metod är vunnna erfarenheter och insikt om revirkarteringsmetodens brister. Under de gångna åren har bl. a. kunnat konstatera väsentliga skillnader mellan olika inventeringsmetoder, samt att metoden för de flesta arter inte ger pålitligt resultat vid verkliga anslagsäckande par som ett naturligt resultat, vilket hänses till och då, eventuellt kan påverka skötselåtgärder. Vidare har de vanligaste arterna inte kunnat flynnas inom inventeringsprogrammet, vilket är en brist. Ett exempel kan vara skogsvävaren

arter som häckar på marken. Dessa kan förmodas påverkas negativt när strandskogar glesas ut och restaureras till hagmark med diverse betande kreatur. Vid Askövikens representernas dessa fågelarter framför allt av trädpilårka, rödhake, grönsångare, lövsångare och gulsparv. Av dessa har endast trädpilårkan och grönsångaren, som båda förekommer fåtaligt, kunnat inrymmas i det kvantitativa inventeringsprogrammet. Ett behov av att få ett mått på även vanliga arters förekomst förelåg alltså, vilket bedöms bättre kunna uppfyllas genom standardiserade punktaxeringar. År 1992 taxerades 31 punktrutter, väl fördelade i tid och rum, se tabell 1, och samtliga kunde upprepas enligt standard 1993. Däremot tillkom inga nya rutter 1993. Följande personer har inventerat (med antal rutter inom parentes): Niclas Andersson (3), Ola Björlin (1), Lars Dahlberg (4), Lennart Gladh (2), Hans-Olof Hellkvist (7), Håkan Johansson (4), Leif Johansson (3), Gunnar Ljängell (3), Thomas Pettersson (2), Robert Ström (1), Christer Svensk (1).

Inventeringsmetod

Utgångspunkten är att få ett årligt och jämförbart mått (indextal) på samtliga fågelarters förekomst vid Askövikens under häckningstid. Det är också viktigt att få en dimensionellt ungefärlig uppfattning om den geografiska fördelningen för att kunna sätta eventuella fördelningsrelationer till exempelvis restaurering av biotoper. För dessa ändamål lades fyra rutter med 20 räkningspunkter vardera ut i olika delar av området. Dessa skall taxeras vid sex tillfällen, väl spridda under tiden april till juni, under morgontimmarna samt vid två tillfällen närmare, en gång i slutet av april och en

Gulsparv är en av de vanligaste fågelarterna i Askö-Tidöområdet. Foto Tero Niemi.

gång i början av juni. Själva räkningsskärningen följer standard (SNV 1978), förutom att uppenbart översträckande flockar av t. ex. gäss och tranor inte skall medräknas. Däremot är det av värde att få ett mått även på enbart genomflytande arter, t. ex. vissa vadare, som tidvis nyttjar området som rastlokal. Det skall

särskilt framhållas att punktrutterna är unika till tidpunkt på året resp. dygnet, geografisk belägenhet samt till person. Således skall en bestämd rutt upprepas årligen av en och samma person vid samma tidpunkt och vid så likartat väder som möjligt.

Tabell 1 Genomförd punktrutter (X) fördelning i tid och rum. Samtliga rutter taxerades både 1992 och 1993. Rutterna har givits arbetsnamn efter deras geografiska belägenhet och en kortfattad beskrivning av områdets ges i tabell 2. Önskemål om tillkommande rutter har markerats med 0.

Område	Tidsperiod					
	10-30 april	1-10 maj	11-20 maj	21-31 maj	1-10 juni	11-20 juni
<i>Morgon</i>						
Väderkvam	X	0	X	X	X	X
Askö	X	X	X	X	X	X
Lövsta	X	X	X	X	X	X
Tidö	X	0	X	X	X	X
<i>Natt</i>						
Väderkvam	X				X	X
Askö	X				0	0
Lövsta	X			X	X	X
Tidö	X			X	X	X

Tabell 2 Huvudsakliga ägoslag runt räkningsskärningarna inom respektive punktrutt.

Område	Andel (%)			
	Barrskog	Lövskog	Åker, bete &c	Övrig öppen mark
Väderkvam	6	34	46	14
Askö	14	16	55	15
Lövsta	5	19	76	
Tidö	6	61	33	
Totalt	8	33	53	7

Litteratur

- Haapanen, A. 1966. Bird fauna of the Finnish forests in relation to forest succession. *Annales Zoologici Fennici* 3: 176-200.
- Pettersson, Th. 1994. *Den häckande fågelfaunan i Askövikens naturreservat 1985-91*. Arbetsmanuskript.
- SNV. 1978. *Biologiska Inventeringsnormer. Fåglar*. Statens naturvårdsverk.

Thomas Pettersson
Härnevigatan 3 A
723 41 Västerås

Taittia är betydligt ovanligare än entita i Askö-Tidöområdet. Foto: Tero Niemi.

att "vårfloden" 1993 var av än mindre omfattning än 1992. Det senare är sannolikt också orsaken till att avsevärt färre vadare taxerades 1993 än 1992, se appendix 1. Tillfälligheter spelar sannolikt en viss roll, varför taxeringar under en följd av år är nödvändiga för att man skall kunna dra de rätta slutsatserna.

Tabell 3 Jämförelse av några fågelarters, med anknytning till strandingsmiljöer, utveckling mellan 1992 och 1993 i delar med hög andel oåtvådade strandängar (A) respektive med hög andel hävdade strandängar (B). Statistiskt signifikanta ($P < 0.05$) förändringar anges med plus eller minus, ej signifikanta förändringar med noll. Wilcoxon's Test for Matched Pairs.

Art	Område		
	A	B	A+B
Fasan <i>Phasianus colchicus</i>	0	+	+
Tofsvipa <i>Vanelias vanellus</i>	-	0	0
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	0	-	-
Angspiplärka <i>Anthus pratensis</i>	0	-	-
Gullärka <i>Motacilla flava</i>	0	0	0
Busskviätta <i>Saxicola rubetra</i>	0	0	0
Gräshoppsångare <i>Locustella naevia</i>	0	0	0

Framtiden

Projektet planeras för en tioårsperiod. Inför kommande analyser skall uppgifter om t. ex. biotop och hävdstatus dokumenteras noggrant för att möjliggöra mer detaljerade analyser både för området som helhet och för vissa särskilt intressanta avsnitt. Vidare skall uppgift om vattenståndet i Mälaren inhämtas för att närmare utvärdera olika nivåers betydelse för fågellivet vid olika tidpunkter. Det är önskvärt att antalet årligen inventerade punktrutter kan utökas något för att erhålla jämförbara data för ytterligare ett antal ovanligare arter.

Tack!

Projektet stöds ekonomiskt av Asköviksfonden WWF.

Starre var näst efter tornseglaren den vanligaste fågeln vid inventering i Askö-Tidöområdet 1993. Foto: Tero Niemi.

Resultat

Artvisa resultat från 1992 och 1993 framgår av appendix 1. Elva arter kunde konstateras ha en signifikant positiv utveckling mellan åren, nämligen (1992 års antal räknade individer först i parentes) fasan (69-135), skrattnäs (42-267), gråtrut (79-112), gök (8-70), sånglärka (400-480), koltrast (171-241), rödvingetrast (139-198), blåmes (111-204), talgoxe (160-201), nödväcka (37-79) och hämpling (30-69), d. v. s. huvudsak arter som är stamfåglar eller övervintrar i Europa och som kan tänkas gynnas av milda vintrar som den 1992/93. Underlaget utgörs av göken, som är en tropikfågel, hos arter kunde konstateras ha en signifikant negativ utveckling nämligen enkelbeckasin (34-134), angspiplärka (106-36), rödbucks (100-73), rödbrötare (134-103), nödväcka (26-6) och gröniska (180-10). Även dessa är, med undantag för rödbrötare, kortflyttande arter.

Det största fallet står grönsiskan för. Denna art är starkt beroende av gränsens frösättning, vilket gissningsvis är den huvudsakliga förklaringen i detta fall. I Finland har man nämligen funnit att tätheten av häckande grönsiskor är mer än sju gånger så hög under mycket goda grankottår som under dåliga (Haapanen 1966). En jämförelse av ett antal k. strandingsarters utveckling mellan ruttområdena Väderkvarn och Tidö å ena sidan med en låg andel hävdad strandäng och ruttområdena Askö och Lövsta å andra sidan, där merparten av strandängarna numera är under hävd, ger förbryllande resultat, se tabell 3. Förklaringen till att förändringarna inte är förväntade, d. v. s. att hävdberoende arter visar en markant bättre utveckling i områden till hävdade strandängar och omvänt, står sannolikt att finna dels i att respektive strandingsområde inte genomgått någon plöglig förändring mellan 1992 och 1993, dels

Appendix 1. Inventeringens resultat 1992 och 1993 från de nio (31 st.) som inventerades på samma sätt båda åren. För de arter som nämnts på minst två punkter 1992 och 1993 anges förändringen med $\uparrow$ resp. $\downarrow$ om förändringen är större än 10 % och $\uparrow$ resp. $\downarrow$ om förändringen är större än 25 %. Förändringar mindre än 10 % anges med 0. Förändringen statistiska säkerhet (P) har testats med Wilcoxon's Test for Matched Pairs. Den statistiska säkerheten anges med * ($P < 0.05$), ** ($P < 0.01$) resp. *** ($P < 0.001$), d.v.s. ju fler asteriker desto större statistisk säkerhet. Ej signifikanta resultat anges med -.

Art	Antal individer		Förändring	P
	1992	1993		
<i>Skogsbjugging Podiceps cristatus</i>	38	125	$\uparrow$	-
<i>Rödbonn Botaurus stellaris</i>	103	92	$\downarrow$	-
<i>Häger Ardea cinerea</i>	20	15	$\downarrow$	-
<i>Knävsvan Cygnus olor</i>	4	9		
<i>Sångsvan C. cygnus</i>	10	6		
<i>Sudgås Anser fabalis</i>	0	14		
<i>Grågås A. anser</i>	180	143	$\downarrow$	
<i>Kanadagås Branta canadensis</i>	26	82	$\uparrow$	
<i>Blåsand Anas penelope</i>	16	0		
<i>Kricka A. crecca</i>	161	23		
<i>Gräsand A. platyrhynchos</i>	105	66	$\downarrow$	
<i>Stjärtsand A. acuta</i>	4	0		
<i>Ära A. querquedula</i>	3	0		
<i>Skedand A. clypeata</i>	0	1		
<i>Brunand Aythya ferina</i>	0	4		
<i>Knipa Bucephala clangula</i>	4	1		
<i>Storskrake Mergus merganser</i>	0	1		
<i>Bivråk Pernis apivorus</i>	3	4		
<i>Brun kärrhöök Circus aeruginosus</i>	48	36		
<i>Blå kärrhöök C. cyaneus</i>	0	1		
<i>Ångshök C. pygargus</i>	2	0		
<i>Sparhöök Accipiter nisus</i>	2	2		
<i>Ornvåk Buteo buteo</i>	3	1		
<i>Fjällvråk B. lagopus</i>	1	0		
<i>Fiskguse Pandion haliaetus</i>	27	23	$\downarrow$	-
<i>Lärkfalk Falco subbuteo</i>	0	4		
<i>Fasan Phasianus colchicus</i>	69	135	$\uparrow$	**
<i>Vattenrall Rallus aquaticus</i>	14	3		
<i>Svartfågling Anas platyrhynchos</i>	3	0		
<i>Korvkrake C. crex</i>	4	0		
<i>Sotbjörn Falco tinnunculus</i>	35	38		
<i>Tross Ornis graus</i>	4	14		
<i>Mindre strandbjörn Chamaea dubia</i>	3	4		
<i>Långspjätt Phalacrocorax auritus</i>	1	1		
<i>Fulvbjörn Vireo flavifrons</i>	177	320	$\uparrow$	-
<i>Bonsbjörn C. ruber</i>	6	0		
<i>Månbjörn C. terminalis</i>	1	0		

<i>Brushare Philomachus pugnax</i>	0	16		
<i>Dvärgbeckasin Lymnocyrtus minimus</i>	4	1		
<i>Enkelbeckasin Gallinago gallinago</i>	234	154	$\downarrow$	*
<i>Morkulla Scolopax rusticola</i>	10	5		
<i>Småspov Numenius phaeopus</i>	0	1		
<i>Svartspov N. arquata</i>	2	0		
<i>Svartsnäppa Tringa erythropus</i>	1	0		
<i>Rödbena T. totanus</i>	6	1		
<i>Glattsnäppa T. nebularia</i>	15	2		
<i>Skogsnäppa T. ochropus</i>	43	7		
<i>Grönben T. glareola</i>	87	11		
<i>Drillsnäppa Actitis hypoleucos</i>	1	0		
<i>Skrattmå Larus ridibundus</i>	42	267	$\uparrow$	***
<i>Fiskmå L. cinereus</i>	19	11		
<i>Gråtut L. argentatus</i>	79	112	$\uparrow$	*
<i>Fisktärna Sterna hirundo</i>	3	4		
<i>Svarttärna Chlidonias niger</i>	4	12		
<i>Skogshuva Columba oenas</i>	17	25	$\uparrow$	-
<i>Ringduva C. palumbus</i>	209	296	$\uparrow$	-
<i>Gök Cuculus canorus</i>	8	70	$\uparrow$	***
<i>Kattuggla Strix aluco</i>	15	24		
<i>Tornseglare Apus apus</i>	543	1722	$\uparrow$	-
<i>Göktyta Jynx torquilla</i>	10	17	$\uparrow$	-
<i>Gröngöling Picus viridis</i>	20	20	0	
<i>Spillkråka Dryocopus martius</i>	12	21	$\uparrow$	-
<i>Storre hackspett Dendrocopos major</i>	48	41	$\downarrow$	-
<i>Mindre hackspett D. minor</i>	16	15	0	
<i>Sånglärka Alauda arvensis</i>	400	480	$\uparrow$	**
<i>Backsvala Riparia riparia</i>	3	26		
<i>Ladusvala Hirundo rustica</i>	26	27	0	
<i>Hussvala Delichon urbica</i>	1	6		
<i>Trädpiplärka Anthus trivialis</i>	39	31	$\downarrow$	-
<i>Ångspiplärka A. pratensis</i>	106	56	$\downarrow$	*
<i>Skarpiplärka A. petrosus</i>	0	1		
<i>Gulärla Motacilla flava</i>	81	69	$\downarrow$	-
<i>Citronärla M. citreola</i>	0	3		
<i>Sädesnärla M. alba</i>	113	70	$\downarrow$	-
<i>Gårdsmyg Troglodytes troglodytes</i>	0	12		
<i>Järnsparv Prunella modularis</i>	39	45	$\uparrow$	-
<i>Rödhake Erithacus rubecula</i>	100	72	$\downarrow$	*
<i>Näktergal Luscinia luscinia</i>	339	324	0	
<i>Rödsjätt Phoenicurus phoenicurus</i>	3	0		
<i>Buskvävna Saxicola rubetra</i>	83	75	0	
<i>Stenskvätta Oenanthe oenanthe</i>	1	1		
<i>Kollrast Turdus merula</i>	171	241	$\uparrow$	*

Björkrast <i>T. pilaris</i>	68	66	0	-
Taltrast <i>T. philomelos</i>	127	164	0	-
Rodvingetrast <i>T. iliacus</i>	139	198	0	*
Dubbeltrast <i>T. viscivorus</i>	2	0	0	-
Gråshoppsångare <i>Locustella naevia</i>	18	21	0	-
Flodsångare <i>L. fluviatilis</i>	0	17	0	-
Såvsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	150	159	0	-
Buskångare <i>A. dumetorum</i>	0	1	0	-
Kärnsångare <i>A. palustris</i>	0	5	0	-
Rorsångare <i>A. scirpaceus</i>	154	105	0	*
Trassångare <i>A. arundinaceus</i>	18	25	0	-
Härmsångare <i>Hippobosca icterina</i>	3	2	0	-
Ärsångare <i>Sylvia curruca</i>	17	21	0	-
Törnsångare <i>S. communis</i>	95	95	0	-
Trädgårdssångare <i>S. borin</i>	106	121	0	-
Svarthätta <i>S. atricapilla</i>	178	171	0	-
Gråsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	35	28	0	-
Gransångare <i>Ph. collybita</i>	1	1	0	-
Lövsångare <i>Ph. trochilus</i>	213	153	0	-
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	14	18	0	-
Grå flugsnappare <i>Muscivora striata</i>	22	32	0	-
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	71	51	0	-
Skägges <i>Panurus biarmicus</i>	21	24	0	-
Stjartnes <i>Aegithalos caedatus</i>	2	4	0	-
Enäta <i>Parus palustris</i>	17	17	0	-
Tallhöna <i>P. montanus</i>	0	2	0	-
Tofsnes <i>P. cristatus</i>	1	0	0	-
Svartnes <i>P. ater</i>	2	4	0	-
Blånes <i>P. caeruleus</i>	111	204	0	*
Talgöxe <i>P. major</i>	160	201	0	*
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	37	79	0	**
Trädskrypare <i>Certhia familiaris</i>	13	23	0	-
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	13	15	0	-
Nötskräka <i>Garrulus glandarius</i>	26	6	0	**
Skata <i>Pica pica</i>	9	10	0	-
Nötkraka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	2	4	0	-
Kaja <i>Corvus monedula</i>	142	156	0	-
Kräka <i>C. corone cornix</i>	122	150	0	-
Korp <i>C. corax</i>	3	8	0	-
Barn Svartare <i>Agredus vulgaris</i>	887	728	0	-
Örnspår <i>Pernis ptilorhynchus</i>	7	0	0	-
Pöppel <i>P. montanus</i>	0	0	0	-
Bodök <i>Prangula corabula</i>	885	539	0	-
Bergök <i>P. montanica</i>	37	0	0	-
Örnök <i>Circus cyaneus</i>	163	190	0	-
Björk <i>C. cyaneus</i>	3	12	0	-

Grönsiska <i>C. spinus</i>	180	10	0	***
Hämling <i>C. cannabina</i>	30	69	0	**
Gråskägg <i>C. flammula</i>	2	0	0	-
Mindre korsnäbb <i>Loxia curvirostra</i>	0	26	0	-
Rosenfink <i>Carduelis erythrinus</i>	44	51	0	-
Dönnherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	4	2	0	-
Stenkäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	35	28	0	-
Gulspår <i>Emberiza citrinella</i>	339	384	0	-
Örtolansparv <i>E. hortulana</i>	0	1	0	-
Såvsparv <i>E. schoeniclus</i>	203	187	0	-

Fiskgjuse är näst efter brun kärrhök den vanligaste rovfågeln i Askö-Tullområdena. Foto: Tero Niemi.

